

СОЦИОЛОГИЈА

**Испитни каталог
за државну матуру у
школској години 2022/2023.**

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

ИСПИТНИ КАТАЛОГ ЗА **ДРЖАВНУ МАТУРУ** У ШКОЛСКОЈ ГОДИНИ 2022/2023.
СОЦИОЛОГИЈА

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

САДРЖАЈ

УВОД	5
1. ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА	6
2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	7
3. СТРУКТУРА ИСПИТА	10
4. ТЕХНИЧКИ ОПИС ИСПИТА	11
4.1. ТРАЈАЊЕ ИСПИТА	11
4.2. ИЗГЛЕД ИСПИТА И НАЧИН РЕШАВАЊА	11
4.3. ПРИБОР	11
5. ОПИС БОДОВАЊА	12
6. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА	13
6.1. ПРИМЕР ЗАДАТКА ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	13
6.2. ПРИМЕР ЗАДАТКА КРАТКОГ ОДГОВОРА	14
6.3. ПРИМЕРИ ГРУПЕ ЗАДАТАКА	15
7. ПРИПРЕМА ЗА ИСПИТ	19

УВОД

Социологија је изборни предмет државне матуре.

Испитни каталог за државну матуру из Социологије је основни документ испита у којем су наведени и појашњени садржаји, критеријуми и начини испитивања и процењивања знања из школске године 2022/2023. Усклађен је са одобреним планом и програмом Социологије за гимназије.¹

Садржи седам поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака
7. Припрема за испит.

Прво и друго поглавље указују на оно шта се испитује на испиту. У првом поглављу наведена су подручја испитивања, а у другом поглављу наведена су кључна знања и вештине које кандидат² треба да усвоји.

Треће, четврто и пето поглавље описују метод испитивања, структуру и облик испита, врсте задатака и начин решавања и вредновања задатака.

У шестом поглављу су наведени примери задатака са детаљним појашњењем, а у седмом поглављу објашњено је на који начин треба да се припремите за испит.

¹ (NN, бр. 7/19, 22. 1. 2019.), Одлука о доношењу плана и програма за наставни предмет социологија за гимназије у Републици Хрватској

² Термин „кандидат” у испитном каталогу подразумева разлику по полу и примењује се и за кандидаткиње и за кандидате.

1. ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА

Испитом државне матуре из Социологије се проверавају домети нивоа знања и разумевања друштвене стварности и способности интерпретације и анализе социолошких садржаја из три подручја, односно три домена наставног плана и програма из социологије:

- *Социолошка имагинација*
- *Појединац и друштво*
- *Анализа савременог друштва.*

2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ

У овом поглављу су наведени образовни исходи за свако подручје испитивања, односно конкретни описи онога шта кандидат треба да зна и разуме да би остварио жељени резултат на испиту државне матуре из Социологије.

Табела 1. Разрађивање образовних исхода

ПОДРУЧЈЕ 1. СОЦИОЛОШКА ИМАГИНАЦИЈА		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	ПОТПОДРУЧЈЕ	РАЗРАЂИВАЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
Критички пропитује друштвене односе, појаве и процесе у непосредној средини. (SOC A.1.)	1.1. Социолошки поглед на друштво	♦ препознати социолошки поглед на друштво ♦ описати социолошку имажинацију ♦ препознати основне методе и врст истраживања у социологији ♦ разликовати здраворазумски приступ од научног приступа ♦ навести основне фазе социолошког истраживања
	1.2. Друштвена структура и промена	♦ упоредити карактеристике савремених и традиционалних друштава ♦ описати социјални микрониво и друштвени макрониво ♦ описати историјски развој друштва ♦ описати социјалну промену ♦ упоредити норме и вредности различитих друштава
	1.3. Социолошки појмови и перспективе	♦ упоредити основне теоријске перспективе у социологији ♦ именовати кључне ауторе појединачних перспектива ♦ описати основне појмове класичних аутора у социологији

ПОДРУЧЈЕ 2. ПОЈЕДИНАЦ И ДРУШТВО		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	ПОТПОДРУЧЈЕ	РАЗРАЂИВАЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
Анализира друштвену и културне различитости, неједнакости и идентитете. (SOC B.1.)	2.1. Култура и девијантност	- описати културу и њене компоненте - упоредити симболе и ритуале различитих друштава - упоредити различите субкултуре - објаснити девијантност - упоредити различита објашњења девијантности - описати повезаност девијантног понашања и различитих друштвених институција
	2.2. Социјална неједнакост, стратификација и покретљивост	- упоредити социјалну неједнакости и стратификацију - разликовати теоријске перспективе у тумачењу друштвене стратификације - описати историјске и савремене облике стратификације - разликовати врсте друштвене покретљивости
	2.3. Идентитет	- описати врсте идентитета - описати промене идентитета у модерном друштву - упоређи идентитет у традиционалном и модерном друштву - описати повезаност друштвеног идентитета и социјалне неједнакости и стратификације
Анализира модерну породицу. (SOC B.2.)	2.4. Породица и брак	- описати породицу као социјалну институцију - упоредити врсте породица - описати функције модерне породице - описати промене у модерној породици - описати социјалну условљеност улога у породици - описати повезаност промена унутар породице са променама у другим социјалним институцијама - разликовати врсте брака - упоредити различите брачне и породичне начине живота у модерном друштву - препознати повезаност социјалне стратификације и образовања са социјалном институцијом брака

ПОДРУЧЈЕ 3. АНАЛИЗА САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА		
ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ИЗ КУРИКУЛУМА	ПОТПОДРУЧЈЕ	РАЗРАЂИВАЊЕ ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
Објашњава друштво и друштвеност. (SOC C.1.)	3.1. Друштвено деловање и интеракција	♦ објашњава друштвено деловање ♦ описати корелацију између норми и вредности ♦ описати људску интеракцију и мреже друштвених односа ♦ објаснити примарне и секундарне друштвене групе ♦ разликовати колективно понашање од понашања у друштвеним групама ♦ описати основне облике колективног понашања ♦ описати социјалне покрете
	3.2. Социјализација	♦ објаснити социјализацију ♦ разликовати врсте социјализације ♦ разликовати факторе социјализације ♦ објаснити утицај различитих фактора на социјализацију појединца ♦ описати компоненте друштвене структуре ♦ разликовати друштвене улоге ♦ повезати микрониво и макро-ниво друштвене структуре ♦ разликовати фундаменталне социјалне институције
Разуме социјалне институције, социјалну структуру и социјалне промене. (SOC C.2.)	3.3. Друштвена структура и њене компоненте	♦ описати компоненте друштвене структуре ♦ разликовати друштвене улоге од друштвених положаја ♦ повезати микрониво и макро-ниво друштвене структуре ♦ разликовати фундаменталне социјалне институције
	3.4. Друштвене промене	♦ описати промене друштвених институција у модерном друштву ♦ препознати модерне друштвене процесе и промене ♦ описати повезаност глобалних промена и фундаменталних социјалних институција ♦ препознати културне промене у модерном друштву ♦ препознати утицај технолошког развоја и модерног живота на комуникацију и здравље

3. СТРУКТУРА ИСПИТА

Испит државне матуре из Социологије садржи **33** задатка.

Табела 2. приказује структуру испита по подручју испитивања и врсти задатака.

Табела 2. Структура испита према подручју испитивања и врсти задатака

ПОДРУЧЈЕ	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	ГРУПА ЗАДАТАКА	
1. Социолошка имагинација	6	2	5	
2. Појединац и друштво	5	5		
3. Анализа савременог друштва	5	5		
УКУПНО	16	12	5	33

Група задатака је комбинација више врста задатака повезаних са одређеним почетним садржајем који може бити текст или графички приказ³. Садржи пет задатака везаних за почетне садржаје. У групи задатака постоје две врсте задатака везане за почетни садржај. Прва се састоји од два задатка кратког одговора, а друга се састоји од једног задатка кратког одговора и једног задатка продуженог одговора.

Бодовање групе задатака детаљније је описано у табели 3.

3 Извори почетних садржаја могу бити дневне новине, интернет портали, научни и стручни чланци и литература, као и званични статистички подаци (Државни завод за статистику, EUROSTAT и др.).

4. ТЕХНИЧКИ ОПИС ИСПИТА

Технички опис испита подразумева трајање испита, изглед и начин решавања испита и прибор за решавање испита.

4.1. ТРАЈАЊЕ ИСПИТА

Испит траје **90 минута** без паузе.

Распоред имплементације биће објављен на мрежној страници Националног центра за спољно вредновање образовања (www.ncvvo.hr).

4.2. ИЗГЛЕД ИСПИТА И НАЧИН РЕШАВАЊА

Кандидат добија безбедоносну кесицу у којој се налазе испитна књижица, лист за одговоре и лист за концепт.

Важно је пажљиво прочитати текст општих упутстава и текст упутства за решење задатака и означавање тачних одговора.

Примери упутства за решавање појединих врста задатака налазе се у поглављу *Примери задатака*.

У задацима затвореног типа (задаци вишеструког избора), кандидат мора да означи тачне одговоре знаком X на листу одговора. Ако кандидат изабере више од једног одговора, задатак ће се бодовати са 0 (нула) бодова без обзира на то шта се међу означеним налази и тачан одговор.

У задацима отвореног типа кандидат мора да одговори кратким одговором речју, са неколико речи или једноставном реченицом (задаци кратких одговора) или да одговори са неколико реченица на предвиђеном месту у испитној књижици (задаци продуженог одговора). Ако кандидат погреши, треба да прецрта нетачан одговор, стави га у заграду, напише тачан одговор и стави параф (искључиво скраћени потпис, а не пуно име и презиме) поред тачног одговора.

При решавању задатака отвореног типа, кандидати могу да користе лист за концепт, али на крају морају читко уписати своје одговоре на предвиђено место у испитној књижици.

4.3. ПРИБОР

Приликом писања испита, дозвољено је користити искључиво хемијску оловку којом се пише плавом или црном бојом.

5. ОПИС БОДОВАЊА

Кандидат на испиту може да постигне **40** бодова.

Број бодова према подручју испитивања и врсти задатака приказан је у табели 3.

Табела 3. Број бодова према подручју испитивања и врсти задатака

ПОДРУЧЈЕ	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	ГРУПА ЗАДАТАКА	
1. Социолошка имагинација	6	2	12	
2. Појединац и друштво	5	5		
3. Анализа савременог друштва	5	5		
УКУПНО	16	12	12	40

Опис бодовања за сваку врсту задатка приказан је у табели 4.

Табела 4. Опис бодовања за сваку врсту задатка

ВРСТЕ ЗАДАТАКА	МОДЕЛ БОДОВАЊАА
Задатак вишеструког избора	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор, одговор није означен или је означено више одговора
Задатак кратког одговора	1 бод – наведени су сви елементи тачног одговора 0 бодова – није наведен ниједан елемент тачног одговора или је одговор непотпун
Задатак продуженог одговора	2 бода – наведени су и објашњени сви елементи тачног одговора 1 бод – наведен је и објашњен један или неколико елемената тачног одговора 0 бодова – није наведен ниједан елемент тачног одговора или је одговор непотпун
Група задатака	У групи задатака постоје две врсте задатака који се односе на изворни садржај. Први се састоји од два задатка кратког одговора, а тачно решен задатак доноси 2 бода . Други се састоји од једног задатка кратког одговора и једног задатка продуженог одговора, а тачно решен задатак доноси 3 бода . Задаци кратког и продуженог одговора бодују се у складу са моделима бодовања за сваку врсту задатка.

6. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА

У овом поглављу наведени су примери задатака. Уз сваки пример задатка наведено је упутство за решавање задатка, тачан одговор, подручје испитивања, потподручје испитивања, образовни исход који се тим задатком испитује и начин бодовања.

6.1. ПРИМЕР ЗАДАТКА ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА

Задатак вишеструког избора састоји се од упутства (у којем је описан начин решавања задатка које је заједничко за све задатке ове врсте у низу), основе (у којој је задатак постављен) и четири понуђена одговора, од којих је један тачан.

Упутство за решење задатка вишеструког избора гласи:

У следећем задатку од више понурених одговора само **један** је тачан.

Тачан одговор морате да означите знаком X на листу за одговоре.

Тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Која се од наведених тврдњи односи на примарну социјалну групу према Ч. Х. Кулију?

- A.** Деловање чланова групе је под строгим институционалним надзором.
- B.** Постоји јака емоционална веза између чланова групе.
- C.** Међусобни односи чланова групе су циљно оријентисани.
- D.** Односи међу члановима групе су потпуно безлични.

ТАЧАН ОДГОВОР: B. Постоји јака емотивна веза између чланова групе.

ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА: 3. *Анализа савременог друштва*

ПОТПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА: 3.1. *Друштвена акција и интеракција*

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објашњава основне и секундарне друштвене групе

БОДОВАЊЕ: 1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, одговор није означен или је више одговора означено

6.2. ПРИМЕР ЗАДАТКА КРАТКОГ ОДГОВОРА

Задатак кратког одговора састоји се од упутства (у којем је описан начин решавања задатка и који је уобичајен за све задатке ове врсте у низу) и основе (најчешће питања) у којој је наведено шта кандидат треба да одговори.

Упутство за решавање задатка кратког одговора гласи:

У следећем задатку одговорите кратким одговором (у речи, са неколико речи или једноставном реченицом).

Одговоре упишите **само** на предвиђено место у испитној књижици.

Тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Која врста девијантности према теорији етикетирања се односи на примере крађе канцеларијског материјала од запосленика или кориштења службеног аута у приватне сврхе, а који пролазе некажњено?

ТАЧАН ОДГОВОР: примарна (девијантност)

ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА: 2. Појединац и друштво

ПОТПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА: 2.1. Култура и девијантност

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити девијантност

БОДОВАЊЕ : 1 бод – сви елементи тачних одговора су наведени

0 бод – није наведен ниједан елемент тачног одговора или је одговор непотпун

6.3. ПРИМЕРИ ГРУПЕ ЗАДАТАКА

1. ПРИМЕР

Следећи задатак се односи на изворни садржај.

Након изворног садржаја следе два задатка **кратког одговора** у којима морате да одговорите речима, са неколико речи или једноставном реченицом.

Одговоре упишите **само** на предвиђено место у испитној књижици.

Сваки тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Изворни садржај

1. Пажљиво прочитајте текст.

Пре више од сто година, малу су децу, поред својих родитеља, васпитавале и чувале баке, ујне, стрине и остала родбина. Када су деца одрасла, радила би са родитељима, а касније би бринула о њима када остаре и више нису могли да раде. Данас су породице неолокалне и, док родитељи раде, улогу чувања њихове деце су преузели вртићи, а бригу о старим и немоћним члановима породице и заједнице преузеле су специјализоване институције, тј. домови за старије и немоћне.

Задаци везани за изворни садржај

1.1. Којој врсти породице по саставу припада породица у којој се у оквиру заједничког домаћинства млађи чланови брину о старијим члановима?

1.2. Наведите једну породичну функцију описану у првој реченици текста.

ТАЧНИ ОДГОВОРИ:

1.1. проширеној (породици)

1.2. социјализација / функција социјализације / брига / нега / заштита / емоционална подршка

ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА:

1.1.: 2. *Појединац и друштво*

1.2.: 2. *Појединац и друштво*

ПОДПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА:

1.1.: 2.4. *Породица и брак*

1.2.: 2.4. *Породица и брак*

ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ:

1.1. описати породицу као социјалну институцију

1.2. Упореди врсте породица

БОДОВАЊЕ:

1.1.

1 бод – наведени су сви елементи тачних одговора

0 бодова – није наведен ниједан елемент тачног одговора или је одговор непотпун

1.2.

1 бод – наведени су сви елементи тачних одговора

0 бодова – није наведен ниједан елемент тачног одговора или је одговор непотпун

2. ПРИМЕР

Следећи задатак је везан за изворни садржај.

Изворни садржај прати један задатак **кратког одговора** у коме морате да одговорите речју, са неколико речи или једноставном реченицом и једним **задатком продуженог одговора** у коме морате да одговорите са неколико реченица, јасно и концизно, усмеравајући се на оно шта је од суштинског значаја за задатак.

Одговоре упишите **само** на предвиђено место у испитној књижици.

Тачан одговор у задацима кратког одговора доноси један бод, а у задацима проширеног одговора доноси један или два бода.

Задатак:

Изворни садржај

2. Пажљиво прочитајте текст.

(...) Јединствена медитеранска мачевалачка игра која се одржала само на Корчули до данас, централна нит локалног идентитета. Плес који се игра стотинама пута годишње, за туристе и посетиоце, али који се само тај дан у години игра искључиво за наследнике корчуланског блага.

(...) етимолошки 'морешка' највероватније и долази од речи Маур, Мор. Ова теорија је углавном укорењена у народу. Према њој се Морешка први пут играла у шпанској Лериди средином 12. века као присећање на протеривање Маура. Затим се широм Медитерана проширила, а у Корчулу је дошла преко јужне Италије и Дубровника у 16. веку.

Према: National Geographic (бр. 8., 2009.)

Задаци уз изворни садржај

2.1. Наведите један пример нематеријалног културног наслеђа описаног у тексту и наведите један хрватски град поменут у тексту који је пример локације светске баштине под заштитом UNESCO-а.

Пример нематеријалног културног наслеђа из текста:

Пример хрватског града под заштитом UNESCO-а:

2.2. Наведите назив и објанните процес културне промене описан у другом одломку текста.

ТАЧНИ ОДГОВОРИ:

2.1. Пример нематеријалног културног наслеђа из текста: морешка

Пример хрватског града под заштитом UNESCO-а: Дубровник

2.2. МОДЕЛ ТАЧНОГ ОДГОВОРА:

- (културна) дифузија
- процесом (културне) дифузије по којој се **нове идеје, понашања, веровања и технологија преносе са особе на особу, са групе на групу или са друштва на друштво**, па се тако и морешка као елемент културе једне нације пренела кроз Медитеран путем контаката (међусобних односа) на друге народе у процесу (културне) дифузије долази **до селекције и измене, шта значи да одређена култура «бира» само неке делове друге културе, док друге одбацује или мења преузете елементе** и прилагођавају их самима себи.

ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА:

2.1.: 2. Појединац и друштво

2.2.: 3. Анализа савременог друштва

ПОДПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА:

2.1.: 2.1. Култура и девијантност

2.2.: 3.4. Друштвене промене

ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ:

2.1. описати културу и њене компоненте

2.2. препознати културне промене у модерном друштву

БОДОВАЊЕ:

2.1.

1 бод – наведени су сви елементи тачних одговора (морешка и Дубровник или плес морешка и Дубровник или мачевалачка игра морешке и Дубровник)

0 бодова – није наведен ниједан елемент тачног одговора или одговор није потпун

2.2.

2 бода

- наведен је процес (културне) дифузије **И**
- процес (културне) дифузије је објашњен

1 бод

- наведен је процес (културне) дифузије **ИЛИ**
- процес (културне) дифузије је објашњен

0 бодова

- процес (културне) дифузије није наведен, нити је процес (културне) дифузије објашњен

7. ПРИПРЕМА ЗА ИСПИТ

Литература за припрему испита из Социологије су уџбеници које је прописало и одобрило Министарство знаности и образовања Републике Хрватске у протекле четири године.

1. Бошњак, З., Паштар, З., Вукелић, А. 2020. *Социологија, уџбеник социологије за средњу школу*. Профил Клет. Загреб.
2. Дергић, В., Чићек, Ф., Шох, С. 2020. *Социологија, уџбеник социологије у трећем разреду гимназије*. Школска књига. Загреб.
3. Фануко, Н. 2004. и новија изд. *Социологија, уџбеник за гимназију, измењено и допуњено издање*. Профил интернационал. Загреб.

Списак образовних исхода за свако испитно подручје кандидатима може послужити као провера стеченог знања.

Добро познавање методе испитивања значајно ће помоћи кандидатима да успешно реше задатке на испиту.

Кандидатима се саветује:

- проучавање подручја испитивања и примера задатака
- решавање испита који су спроведени.

Начин полагања испита државне матуре као и мере које се изричу у случају недозвољеног понашања ученика су прописани Правилником о полагању државне матуре (Народне новине, 1/13, 41/19, 127/19, 55/20, 53/21 и 126/21).

